

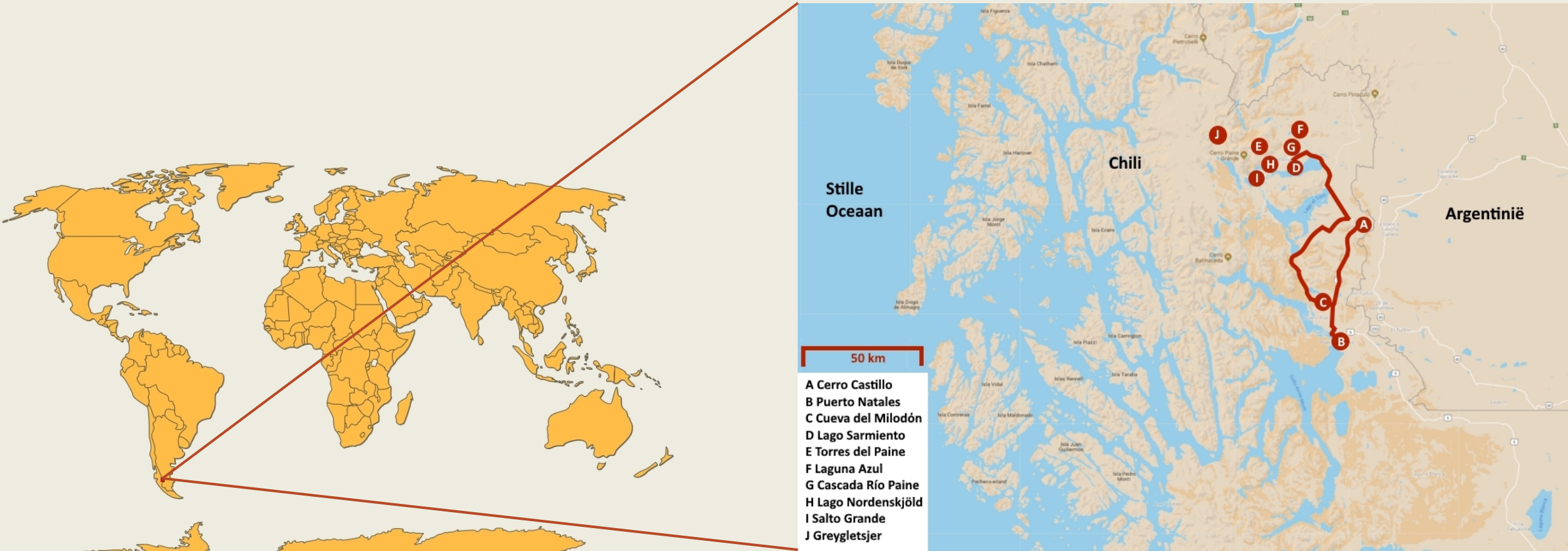
Torens van graniet, luchten van azuur

Chili | Anno 2017

Dinsdag 7 november | Cerro Castillo – Puerto Natales 2

Woensdag 8 november | Torres del Paine NP 5

Donderdag 9 november | Torres del Paine NP 18

Dinsdag 7 november | Cerro Castillo – Puerto Natales

Half twaalf is het als we rechts afslaan. Kennelijk zal een onverharde weg onze voorlopig laatste herinnering aan Argentinië worden. Geen kwartier later houden we halt bij de grenspost van Río Don Guillermo. Veel stelt het niet voor, de grenscontrole bij het verlaten van Argentinië. Een formuliertje ondertekenen in de bus, aanschuiven voor een stempel in onze reispas. Amper een half uur later rijden we verder. Over verharde weg nog wel. Chili maakt meteen een goede beurt.

Nog eens tien minuten later daagt de Chileense grenspost van Cerro Castillo op. Terstond komt een douanier onze richting uit met een hond aan de leiband. Hier gaat het er wat ernstiger aan toe. Onze lacherige visie op de grenscontroles zullen we moeten bijstellen.

Terwijl de snuffelhond zich in de bus aan het neuzelen zet, gaat in het kantoortje onze handbagage door de röntgencontrole. Problemen rijzen er niet – twee geconfisqueerde

Cordillera del Paine

Voorbij de grenspost van Cerro Castillo

appels daargelaten. Vlotjes verschijnen de nodige stempels in onze reispassen. Zorgvuldig bewaren, beseffen we, wanneer we onze *Tarjeta Unica Migratoria* uitgereikt krijgen. Bij het verlaten van Chili zullen we die immers moeten kunnen inleveren.

Problemen rijzen er niet – twee geconfisqueerde appels daargelaten

Inmiddels heeft onze nieuwe gids Lorenzo ons vervoegd. Meteen out hij zich als vogel-liefhebber. Een fototoestel op zijn buik zal ons daar permanent aan herinneren. Vlotjes

gaat de bagage over van onze Mercedes-Benz Marco Polo naar een Mercedes-Benz Mascarello.

Niets staat onze verkenning van het zonnige Chili nu nog in de weg. Behalve de lunch dan, want we hebben nog niet gegeten. Souvenirshop, kledingwinkel, superette, cafetaria, snackbar, ... het bescheiden El Ovejero, de *Schaapherder*, heeft het allemaal in huis, inclusief twee roodgloeiende kachels. We strijken er neer voor een snelle hap.

Normaal is het niet, dit weer, klaagt Lorenzo, als we even voor twee over een excellente betonbaan onze weg voortzetten. Terwijl de temperatuur 16 tot 17 °C zou moeten bedragen, is dat nu al 19 °C. Waar wind en wolken zouden moeten heersen, is het de zon die de blauwe hemel domineert. En dan heeft het vorige week ook nog eens drie volle dagen geregend, zodat de natuur nu al groen ziet. Hebben wij even brute pech.

Langs de excellente Ruta 9 voert chauffeur Gustavo ons pal zuidwaarts. Een prachtig

groene vallei omgeeft ons, met gele bloemenvelden in bloei en een wand van witte sneeuwpieken aan onze rechterkant. Dat noopt tot een korte fotostop bij Torres Magellan.

Opvallend veel bomen hebben het loodje gelegd. Bijna steeds zijn ze een natuurlijke dood gestorven, weet Lorenzo. Al is dat proces vaak door parasieten een beetje versneld. Maar in het verleden werden bossen ook wel eens afgebrand om meer ruimte te creëren voor schapen. Schapenfokkerij is hier altijd erg belangrijk geweest.

Weerom zijn het vooral schijnbeuken die het landschap domineren. De bladverliezende *lenga* en *ñire* kennen we al van Vuurland, de wintergroene *coihue* is nieuw voor ons. Ook van de parasieten komt er eentje ons bekend voor – Darwinfungus, ook indianenbrood genoemd.

De omgeving koloniseren en er schapen kweken was de uitgesproken bedoeling

Aanvankelijk waren het vooral wetenschappers en ontdekkingsreizigers die enige belangstelling opbrachten voor deze afgelegen regio. Pas in 1893 vestigde Hermann Eberhard zich hier aan de monding van de Río Natales. Samen met Stubenrauch en Kark noemt Lorenzo hem één van de drie feitelijke stichters van de stad. In 1911 werd Puerto Natales formeel boven de doopvont gehouden. De omgeving koloniseren en er schapen kweken was de uitgesproken bedoeling.

Tegenwoordig telt het stadje ruim 18 000 inwoners. Schapen zijn er nog steeds, maar het is het toerisme dat hier nu de toon zet. Breekt het seizoen aan, dan zal het inwonersaantal tot het drievoudige of zelfs het viervoudige exploderen.

Ondertussen heeft de [Seno Última Esperanza](#) zijn opwachting gemaakt, de *Fjord van de Laatste Hoop*. Strikt genomen is dit zeewater. Maar de open zee bevindt zich een flink eind naar het westen, verscholen achter een wirwar van inhammen en fjorden. In vogelvlucht is dat ongeveer honderdvijftig kilometer.

Echt zout kan je dit water dan ook niet noemen. Temeer daar al het water dat uit de bergen rond Torres del Paine afgevoerd wordt, hier voorbijkomt.

Even later bollen we [Puerto Natales](#) binnen. Een vreemd [beeld](#) begroet ons bij het eerste ronde punt – het lijkt wel een ijsbeer op zijn achterste poten, maar dan met een lange staart. Een *mylodon* is dit, legt Lorenzo uit,

een voorhistorische reuzenluisaard. Daar zullen we morgen kennis mee maken.

Wat verder wijst Lorenzo een [monument](#) aan dat hulde brengt aan... de wind. Ons doet het eerder aan twee polsstokspringers in volle actie denken.

Even na half drie nemen we onze intrek in het hotel. Een magnifiek prentkaartenzicht over de fjord wacht ons daar. Bootjes dobberen er rustig op het fonkelende water, zonovergoten sneeuwbergen domineren de verre overkant.

Maar er zijn nog enkele praktische zaken te regelen. Foerageren voor de picknick van morgen, bijvoorbeeld. Of Chileense pesos aankopen. In een wisselkantoor op Hermann Eberhard krijgen we 720 pesos voor een euro.

[Top](#)

Woensdag 8 november | Torres del Paine NP

Het was vreemd opkijken voor Hermann Eberhard toen hij in 1895 in een grot in de Cerro Benítez beenderen en een stuk huid aantrof. Een naam kon hij er niet meteen op plakken. Het was wachten op Otto Norden-skjöld om de zonderlinge creatuur te identificeren. Die herkende het skelet wel – een gelijkaardig skelet was voordien immers al in Argentinië ontdekt. Het bleek om een mylodon te gaan.

Een mylodon? Daar hebben wij nog nooit van

gehoord. Een verre voorouder van de luiaard was dat, legt Lorenzo uit, terwijl Gustavo via de Ruta 9 koers zet naar het noorden. Een grondluiaard eigenlijk, want het dier liep op zijn vier poten over de grond.

Een kolossaal beest moet het geweest zijn, twee meter lang van kop tot staart, met een gewicht van een ton. Het behoorde tot wat wij nu de megafauna noemen, een stel ongewoon grote diersoorten die ongeveer tien-duizend jaar geleden uitstierven.

Waarom dat gebeurde, is nog steeds voer voor speculatie. Sommigen schrijven het aan de klimaatverandering toe die na het einde van de laatste ijstijd intrad. Anderen wijzen met een beschuldigende vinger naar de moderne mens die toen op het toneel verscheen en deze dieren op efficiënte wijze ging bejagen. Wellicht is het een combinatie van die factoren.

En wat doet een jager zonder tanden? De hongerdood sterven

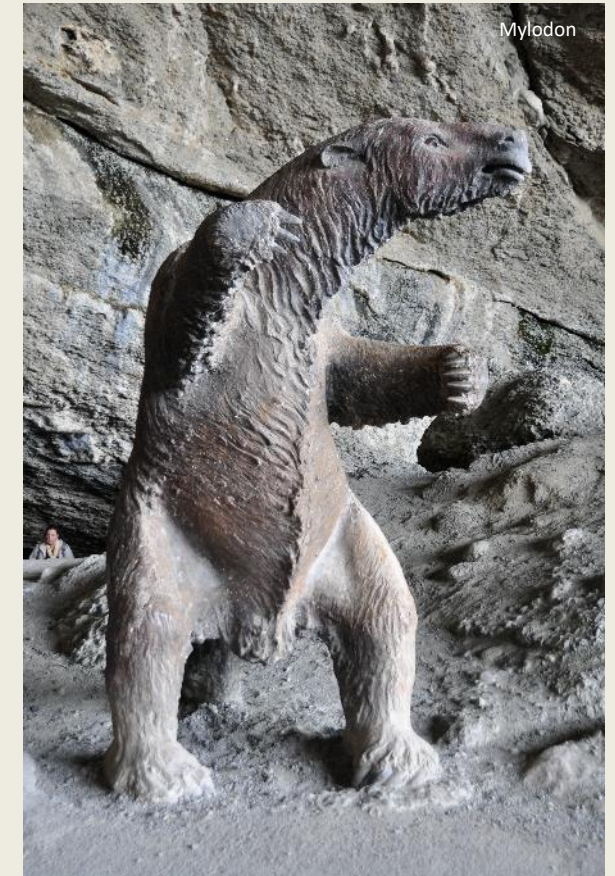
De vondst was alleszins reden genoeg om de bewuste grot aan een grondig onderzoek te onderwerpen. Met succes, want men vond er sporen van nog andere uitgestorven dieren. De sabeltandtijger bijvoorbeeld. Of de *hippion* en de *macrauchenia* – beesten waar wij ons totaal niets bij kunnen voorstellen, maar die verre voorgangers van het paard en de lama blijken te zijn. En ook prehistorische mensen moeten in de grot verbleven hebben.

Ongeveer twaalfduizend jaar geleden moet onze mylodon in die grot aan zijn einde gekomen zijn. Afdrukken van mensentanden op het gebeente lijken te suggereren dat het mensen zijn die hem gedood hebben. Maar dat klopt niet, stelt Lorenzo, want er zijn ook afdrukken van de tanden van een sabeltandtijger gevonden. Waarschijnlijker is dus dat

de sabeltandtijger de mylodon te pakken gekregen heeft en dat mensen zich achteraf aan de restjes van het kadaver te goed gedaan hebben.

Cueva del Milodón

Mylodon

Toch is de sabeltandtijger eigenlijk een pijnlijke mislukking van de natuurlijke evolutie, vindt Lorenzo. Die grote, sikkelvormige tanden aan de buitenkant van zijn muil mogen er best indrukwekkend uitgezien hebben.

Cueva del Milodón

Dertig centimeter lang konden ze worden. Maar ze waren vrij broos en braken gemakkelijk af. Dat kon al gebeuren bij een hard contact met het bot van een prooi. Er zijn nogal wat fossielen met afgebroken tanden gevonden. En wat doet een jager zonder tanden? De hongerdood sterven.

Tegenwoordig is [Cueva del Milodón](#), de grot waar zich dat allemaal afspeelde, een toeristische trekpleister ongeveer 25 km benoorden Puerto Natales. Vandaag wordt dat onze eerste bestemming. Maar het is vooral [Torres del Paine](#) waar we naar uitkijken. Een van

de mooiste nationale parken zou dat zijn, niet alleen van Chili, maar zelfs van heel Zuid-Amerika. Alle soorten landschappen van Patagonië zijn er aanwezig.

Het weer lijkt alvast goed mee te werken. Wolken zijn er nauwelijks te bespeuren aan het firmament en er zouden temperaturen van 17 tot 18 °C in het verschiets liggen.

Een onverharde weg brengt ons tot aan de voet van Cerro Benítez. Daar klimmen we naar de Cueva Grande. Groot mag je deze grot inderdaad wel noemen, immens groot zelfs – 200 m diep, 80 m breed, 30 m hoog.

Bij de ingang staat de beroemdste bewoner van de grot ons te begroeten. Een enigszins kitscherig beeld van de mylodon is het. Ook hier staat hij op zijn achterste poten, om meer indruk te maken wellicht, want normaal hield hij de voetjes aan de grond.

Eertijds reikten de gletsjers van de Andes tot op deze plek. Toen ze twintigduizend jaar geleden begonnen te smelten, vormde zich een meer in deze vallei. Dat water moet in het gesteente van Cerro Benítez een zwakke plek gevonden hebben. Stukje bij beetje werd de grot door het samenspel van wind en water uitgevreten.

Een idyllisch oord dus, ware het niet dat het geregeld aan vulkanische activiteit ten prooi lag

Van de voorhistorische mensen die indertijd de grot bewoonden, zijn diverse stenen werktuigen gevonden – pijlpunten, messen, krabbers... Vanuit hun grot moeten ze over een open landschap uitgekeken hebben, met

Patagonische saffraangors

Roodpootbosuil

veel weiden en bossen. En met veel water, want de fjord reikte toen wellicht tot aan de voet van de berg, aangezien het zeeniveau beduidend hoger was. Een idyllisch oord dus, ware het niet dat het geregeld aan vulkanische activiteit ten prooi lag.

Ongetwijfeld keken ze toen ook op de hoge rots neer die tegenwoordig de [Silla del Diablo](#), de Duivelsstoel, genoemd wordt. Daar zou de duivel plaatsnemen om de omgeving in de gaten te houden. Al zal de prehistorische mens er ongetwijfeld een andere naam

aan gegeven hebben.

Een schuchtere roodpootbosuil zit roerloos in de schemer onder het gebladerte van een boom. Insecten, vogels en zelfs kleine zoogdieren staan bij hem op de spijskaart. Een uil die je niet zo vaak te zien krijgt, aldus Lorenzo, eerst hield hij hem zelfs voor een holenuil. De fraaie vogel wordt nog niet tot de bedreigde diersoorten gerekend, maar de boskap door de mens maakt het leven er voor hem niet gemakkelijker op.

Eindelijk, daar zijn ze dan, de eerste pieken van de Cordillera del Paine, het centrale massief van het park

Daar heeft de Patagonische saffraangors minder last van. Op een kale tak zit hij, met een knalgele pluimage waar je niet naast kan kijken. Zijn maaltijden zijn eerder bescheiden – zaden, insecten, spinnen.

Even na negen zetten we onze rit naar Torres del Paine verder. De onverharde Y-290 voert

Merinosschapen

Mirador Lago Sarmiento – Cordillera del Paine

ons door een glooiend groen landschap vol struiken en heesters, bezaaid met gele bloemen en langs alle kanten door sneeuwbergen omgeven.

Een half uurtje later duikt [Lago Porteño](#) op. Eindelijk, daar zijn ze dan, de eerste pieken van de Cordillera del Paine, het centrale massief van het park. Weliswaar nog steeds in de

verre achtergrond, maar duidelijk waarneembaar tegen de hemelsblauwe lucht.

Het was de Schotse schrijfster Lady Florence Dixie die Torres del Paine in 1880 uit de anonimiteit rukte. De *Naalden van Cleopatra*, zo noemde ze – niet zonder een lichte hang naar sensatie – de drie beroemde pieken in haar reisverhaal *Across Patagonia*.

In 1959 riep de Chileense overheid het gebied tot nationaal park uit. Maar het was wachten tot 1970 voor het zijn huidige naam kreeg, *Parque nacional Torres del Paine*. *Torres* verwijst naar de drie pieken die als torens boven het gebergte uit rijzen, *paine* betekent *blauw* in de taal van de Tehuelche – een allusie op de verrukkelijke weerspiegelingen van

Mirador Lago Sarmiento – Cordillera del Paine

de pieken in het blauwe water van de vele meren.

Overigens is het graniet waaruit die torens opgebouwd zijn, twaalf tot dertien miljoen jaar geleden al ontstaan, weet Lorenzo. Heet magma welde toen door spleten in de aardkorst naar boven. Zo groot werd de op-

waartse druk, dat de bovenlaag omhoog gestuwd werd. Er vormde zich een ondergrondse koepelvormige ruimte, waar het magma allengs tot een vorm van graniet stolde. Een klassiek geval van magmatische intrusie noemen wetenschappers dat.

Maar dat is slechts de helft van het verhaal. Want al miljoenen jaren wordt dit gebied in

zijn geheel langzaam maar zeker omhoog gestuwd. Daar zit de platentektoniek achter, zoals we op school geleerd hebben. Stukje bij beetje schuift de plaat waarop de Stille Oceaan rust, onder de Zuid-Amerikaanse continentale plaat en duwt die gestaag omhoog. Zo is het Andesgebergte ontstaan.

Mettertijd zijn daar gletsjers gevormd. Geef

een gletsjer voldoende tijd en hij schuurt zich een diepe, U-vormige bedding uit. Geen gesteente dat daartegen bestand is, zelfs graniet niet. Als dat schuren aan weerszijden van een blok graniet plaatsvindt, dan blijft tussenin enkel een scherpe kam over – een *arête* noemen geologen dat. Gaandeweg verdwenen zo de omringende lagen en bleven alleen de granieten spitsen van de *torres* over, sluit Lorenzo zijn geologisch uitstapje af.

*Alsof dat niet volstond,
kwamen daar nog enkele
enorme bosbranden bovenop*

In 1978 werd dit gebied door de Unesco als biosfeerreservaat erkend. De ecosystemen genieten er sedertdien bijzondere bescherming.

Dat het park het tegenwoordig redelijk goed doet, mag een klein wonder heten. Want vóór zijn erkenning werd het overbegraasd door koeien en vooral schapen, werd de fauna er overbejaagd en werden bomen er bij bosjes geveld.

Alsof dat niet volstond, kwamen daar nog enkele enorme bosbranden bovenop. Dat begon met de brandende sigaret van een Japanse toerist in 1985. In 2005 was het de beurt aan een Tsjechische backpacker om per ongeluk een brandertje om te stoten dat hij tegen alle regels in gebruikte. En in 2011

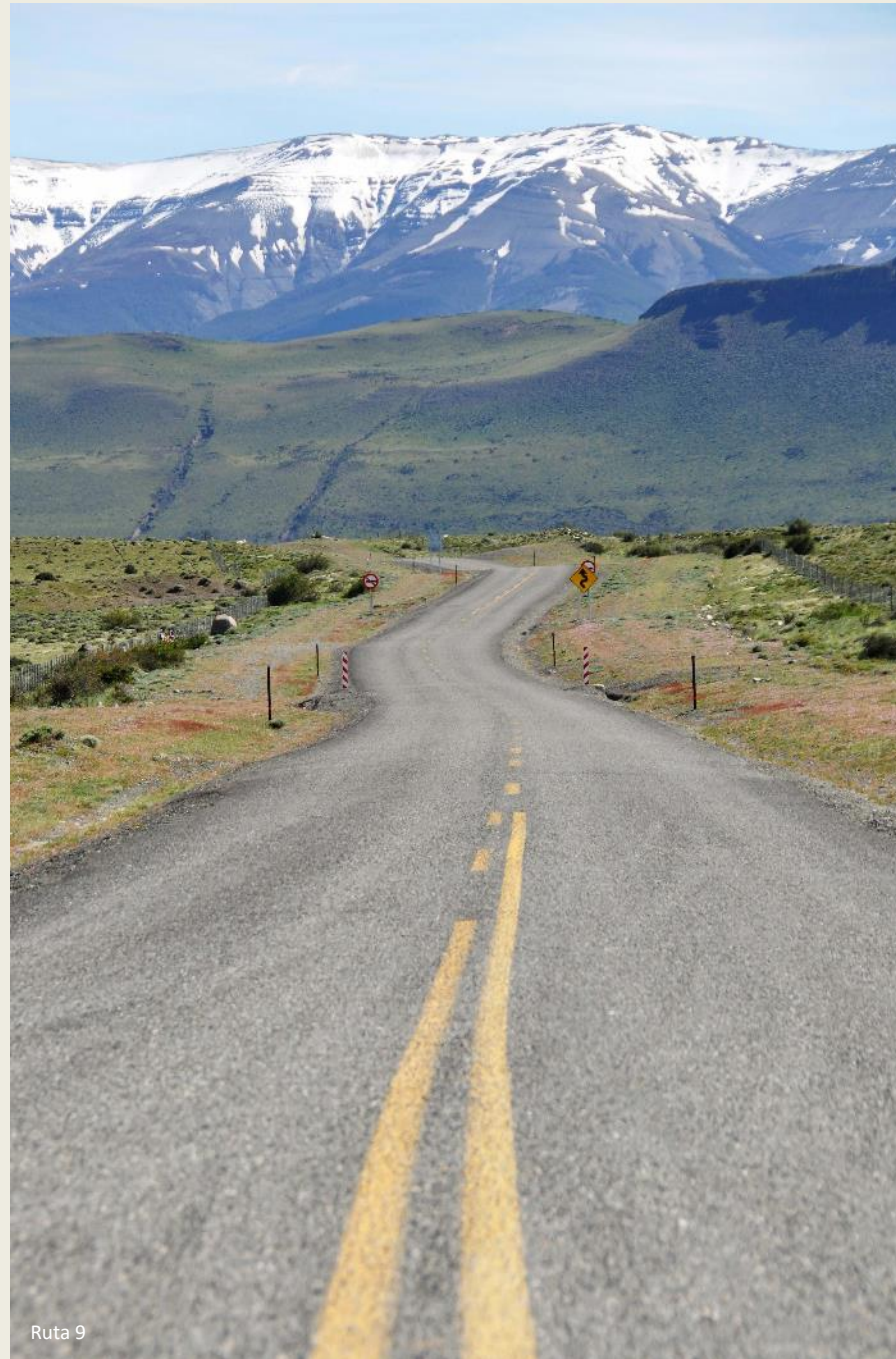
vond een Israëlische backpacker het nodig om gebruikt toiletpapier te verbranden.

*Ook met de poema's
gaat het beter nu*

Telkens ging om en bij vijftien-duizend hectare natuurgebied in vlammen op en werd het park een tijdlang gesloten. Een milieuramp, maar ook een commerciële catastrofe. Want de lokale economie drijft volledig op het toerisme en dat heeft hier slechts één troef – het natuurschoon van Torres del Paine.

In de 19e eeuw was het gangbare praktijk om hier op guanaco's te jagen. Zowel het vlees als de huid was gegeerd. Met de stichting van het park is daar een einde aan gekomen. De populatie is er weer bovenop, geregeld kom je kuddes van tien tot dertig guanaco's tegen.

Ook met de poema's gaat het beter nu. Schapenboeren hadden hun aantallen gedece-meerd, maar tegenwoordig zwerven er weer enkele tientallen door het park. In 2017

Ruta 9

zijn er zelfs meer poema's gezien dan ooit tevoren. Graag hadden wij er ook wel eens eentje willen zien – vanop een respectvolle afstand, uiteraard. Maar Lorenzo schat onze kansen vrij laag in.

*De gaucho te paard
werd de held van het
ruige leven in de natuur*

Even na tien laten we de onverharde piste achter ons. Langs de Ruta 9 gaat het nu noordwaarts. Kaarsrecht is de strook asfaltweg die zich voor ons uitstrekt, bijna tien kilometer lang.

Links ligt het langgerekte Lago del Toro er vrij rustig bij. Maar dat is niet altijd zo, vooral niet als vanuit het westen een hevige wind over het wateroppervlak raast, evenwijdig met de lengteas. Een afstand van dertig kilometer is dat, ruimschoots voldoende voor de wind om het water op te zwepen tot golven die vier meter hoog kunnen zijn. Alsof het meer zo boos is als een briesende stier. Het dankt er zijn naam *Stierenmeer* aan.

Ook voertuigen krijgen wel eens met die sterke winden uit het westen te maken. *Conduzca Con Precaución – Vientos Laterales* lezen we op een paneel langs de weg, *Rij voorzichtig – Zijwinden*.

Een gaucho inspecteert de afrastering van zijn grasland. Deze veehoeders te paard zijn zowat het Zuid-Amerikaanse equivalent van de Noord-Amerikaanse cowboys. Oorspronkelijk kon je ze enkel in de pampa's van Argentinië, Paraguay en Uruguay tegen het lijf lopen.

Huaso's noemt men hen in Chili. Over de herkomst van dat woord doen verscheidene hypothesen de ronde. Lorenzo houdt het erop dat het van *wackcha* afgeleid is, wat in de taal

van de Quechua's *kind zonder vader* betekent. Daarmee gaf men te kennen dat deze mannen vrij en ongebonden zijn, maar ook losgeslagen van de gemeenschap, levend aan

de rand van de maatschappij. Een scheldnaam eigenlijk.

Sinds het einde van de 19e eeuw is men het concept gaan romantiseren. De gaucho te paard werd de held van het ruige leven in de natuur. Zo evolueerde de scheldnaam naar een ietwat heroïsch begrip. Al wordt hij ook nog steeds in een denigrerende betekenis gebruikt.

*Niet het minste wolkje
hangt er rond de
kolossale torens*

Rechts slingert de Río de las Chinas zich in vele bochten wellustig door de vallei. Schapen staan rustig op de helling te grazen. Gustavo laat nu de Ruta 9 rechts liggen. Een grijze grindpiste brengt ons tot op de oever van Lago Sarmiento.

Langzaam maar zeker komen de drie granieten torens van de Cordillera del Paine van achter het gebergte in beeld. Betere omstandigheden om ze waar te nemen kunnen we ons niet indenken. Lorenzo benoemt ze van links naar rechts – *La Máscara, La Hoja en La Espada*,

Torres del Paine

oftewel het masker, het lemmet en het zwaard. Al zit dat masker toch nog een beetje achter het gebergte verscholen.

Niet de minste nevel is er in de lucht, niet het minste wolkje hangt er rond de kolossale torens. Glashelder staan ze tegen de staalblauwe lucht afgetekend. Met in de voorgrond het gladde wateroppervlak van Lago Sarmiento en enkele schapen die door het gras struinen.

In hoogte variëren de torens van 1 850 m tot 2 050 m. Hun ontstaansgeschiedenis kennen we ondertussen – heet magma dat via spleten naar boven welde en in ondergrondse koepels stolde. Een heel ander verhaal zou zich voorgedaan hebben als dat magma er wél in geslaagd was de oppervlakte te bereiken, oppert Lorenzo. Want dan krijg je een heuse vulkaan. Daar gaan we over enkele dagen pas mee kennismaken.

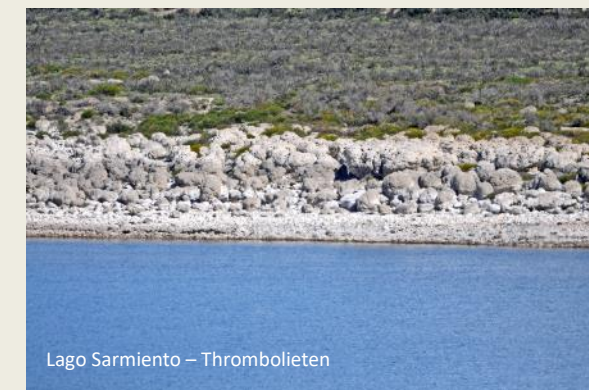
Iets verderop ligt hotel Tierra Patagonia. Een exclusief stulpje is het, waar je dag en nacht van dit uitzicht kan genieten. Wil je er overnachten, dan hoor je minstens drie nachten te boeken. Voor twee personen komt je dat dan op 5 800 dollar te staan. Maar ze zijn

niet te beroerd om ook minder begoeden een toiletstop te gunnen als die daarom vragen.

*Thrombolieten verschillen
nauwelijks van koraalriffen in zee*

Witgrijze kalkafzettingen op de oever van het meer trekken meteen onze aandacht als we op Mirador Lago Sarmiento neerstrijken. Thrombolieten zijn dat, aldus Lorenzo, kalkstenen structuren die door microscopische wezentjes gebouwd zijn. In dat opzicht verschillen ze nauwelijks van koraalriffen die door koraalpoliepen in zee gebouwd worden.

Dat je hier thrombolieten aantreft, heeft alles te maken met het feit dat Lago Sarmiento geen rivieren heeft die het water afvoeren. Zo krijg je een sterk alkalisch milieu, met veel zouten in het water en een zuurtegraad 9. Voor cyanobacteriën is dat de hemel op aarde. Want hier hebben ze geen natuurlijke

Lago Sarmiento – Thrombolieten

vijanden zoals slakken te duchten. Die kunnen in dit water simpelweg niet overleven.

Dus zijn cyanobacteriën hier ongestoord aan de slag. Minuscule sedimentdeeltjes integreren ze in hun bouwsels. Het calciumcarbonaat dat ze daarbij nodig hebben, verschijnt als nevenproduct van hun fotosynthese. Zo gaat dat al minstens tienduizend jaar aan de oever van dit meer.

Maar er is meer. Ook zuurstof is een nevenproduct van die fotosynthese. Cyanobacteriën worden tot de oudste levende wezens op aarde gerekend. Zij waren het die drie en een half miljard jaar geleden zuurstof aan de aardatmosfeer begonnen toe te voegen. Zo effenden ze het pad voor het ontstaan van hogere levensvormen.

Sommige hogere levensvormen zijn zich daar echter amper van bewust. Zoals de guanaco's bijvoorbeeld die een eind verder

staan te grazen. Een harem is het, waar een alfamannetje vele wijfjes onder zijn hoede heeft. Al is het onderscheid moeilijk te maken, want mannetjes en wijfjes verschillen nauwelijks van elkaar. Hoorns of een gewei hebben ze alvast niet.

Voor mannetjes zonder harem is het balen

Rennen kunnen ze als de beste, tot 56 km/h, zelfs op steil en rotsachtig terrein. Springen lukt ook vrij behoorlijk, tot 1,20 meter hoog. Slagen ze er in poema's te ontwijken, dan kunnen ze op een levensduur van gemiddeld 25 jaar rekenen.

Is een wijfje drachtig, dan duurt het welgeteld elf maanden en een half vooraleer een *chulengo* geboren wordt, een guanacoveulentje. De natuur gunt de moeder dan een

maandje rust, maar dan is ze prompt weer zwanger.

Voor mannetjes zonder harem is het balen natuurlijk. Uitgerangeerde oudjes vormen seniorgroepen. Hanige jonge mannetjes antichambren in vrijgezallengroepen in de hoop ooit nog seksueel actief te kunnen worden.

*Het adembenemende
decor schreeuwt om een
wandeling rond de lagune*

De grindpiste slingert nu steil op en neer over de heuveltjes door de vallei van de Río de las Chinas. Af en toe duikt er een klein meertje op. Tot de azuurblauwe Laguna Azul aan het raam verschijnt, een van de vele meren en lagunes aan de voet van de Cordillera del Paine. Verder rijden kan Gustavo niet meer, de regens van vorige week hebben de aarden piste in een modderpoel herschape.

Gelukkig maar. Zo kunnen we eens flink langs de lagune stappen. Het adembenemende decor schreeuwt daar simpelweg om. Eendjes glijden onverstoord in alle richtingen over het water.

Torres del Paine, Lago Azul, Andesvos

Chileense kieviet (m)

Andesvos

Kievietenkoppel bij hun nest

Twee jonge vossen drementelen over de oever, gretig snuffelend tussen de gele paardenbloemen. De drie torens rijzen statig boven de maagdelijk witte bergkam uit, vlekkeloos weerspiegeld in het rimpelloze water. En over dat alles spant zich het hemelsblauwe, vrijwel wolkeloze firmament.

In het lage gras zit een koppeltje Chileense kievieten te broeden. Het nest camoufleren of enige vorm van bescherming aanleggen staat niet in hun functiebeschrijving. Het wijfje zit lijdzaam op haar eieren met een zweem van onrust in haar ogen. Het mannetje tippelt nerveus rond. Geregeld beweegt hij zijn hoofd heftig op en neer, alsof hij ons diets wil maken dat we best ophoepe- len. Zijn bronskleurige schouders fonkelen dan in de zon. Van al die drukte rond het nest krijgt hij het danig op zijn heupen. Daarstraks heeft hij al een vrijpostige vos moeten weg- jagen.

Torres del Paine

Het nest camoufleren of enige vorm van bescherming aanleggen staat niet in hun functiebeschrijving

Twintig minuten later bereiken we de oever van Río Paine, de rivier die van noord naar zuid door het park stroomt en verscheidene meren met elkaar verbindt. Eens te meer heeft Lorenzo een verbluffend schouwspel voor ons in petto, de Cascada Río Paine.

Een waterval dus, meer niet. Maar wat een grandioos decor is dit. Over een breedte van vijftig meter stort het water zich aan weers- zijden van een reusachtig rotsblok een tiental meter naar beneden, met in de achtergrond, welja, die drie imposante torens en dat schit- terend sneeuwmassief.

Zelfs in deze omgeving moet er geluncht worden. Even na twee dropt Gustavo ons op

Cascada Río Paine

de parking van het [Ranger Station](#) van [Laguna Amarga](#). Informatie over het park zullen we daar niet krijgen, want de rangers staken. Volkomen terecht overigens, voegt Lorenzo er aan toe. Jaarlijks ontvangt het park meer dan tweehonderdvijftigduizend bezoekers. Maar van de inkomsten krijgen ze hier amper iets te zien. Die gaan voor een groot deel naar het noorden van Chili. Terwijl het loon van de rangers weinig meer dan het wettelijk minimum bedraagt.

Gelukkig moeten bezoekers daar niet de dupe van zijn. De rangers leggen ons niets in de weg. Onbezorgd picknicken we met zicht op de Torres del Paine.

Terwijl Gustavo verder zuidwaarts het park binnendringt, wil Lorenzo het even met ons over zijn vaderland hebben. Met een oppervlakte van 756 102 km² staat Chili in Zuid-Amerika op de vierde plaats. Slechts een kwart van Argentinië dus, maar toch nog altijd vijftwintig maal zo groot als België. Geen land ter wereld oogt zo schriel op de kaart – 350 km op z'n breedst, 64 km op z'n smalst.

Zeventien miljoen inwoners telt dit land. In principe zijn er dat 22 per vierkante kilometer, maar in de praktijk leeft ongeveer 40 % in het grootstedelijk gebied rond de hoofdstad Santiago de Chile.

Waar de naam Chili vandaan komt, daarover doen verscheidene hypothesen de ronde. Maar voor Lorenzo staat het vast dat het de Mapuche zijn die zijn land zijn naam gegeven hebben. In hun taal zou *chilli* betekenen *waar het land eindigt*.

*Het lijken wel kleine, okergele kabouter-
tertjes met een witbruin pakketje in
de handen, klaar om te leveren*

Over de betekenis van de kleuren van de Chileense vlag is er minder onduidelijkheid. Het wit staat voor de Andestoppen, het rood voor het bloed dat vergoten is bij de onafhankelijkheidsstrijd en het blauw voor de hemel die altijd blauw is – als je een beetje geluk hebt. De witte ster op de blauwe achtergrond ten slotte zou ons moeten aanmoedigen op het pad van vooruitgang en eer.

Een vrij steile klim leidt ons hoog boven de vallei van de Río Paine. Gezapgig golft de grindweg nu over heuvels van twee- tot driehonderd meter hoog, terwijl de ene kleine lagune na de andere opduikt. Gustavo heeft het druk met het bochtenwerk. Dan maakt aan de linkerkant het enorme Lago Sarmiento

weerom zijn opwachting, even later gevolgd door [Lago Nordenskiöld](#) aan onze rechterkant. Rio Paine stroomt er dwars doorheen, daar dankt het meer zijn prachtige azuurblauwe kleur aan.

Reden te over om dat alles eens rustig te bekijken vanaf [Mirador Lago Nordenskiöld](#). Links in de verte kunnen we de [Cerro Paine Grande](#) waarnemen, met zijn 3 050 m de hoogste piek van het park.

Leuk, maar ditmaal zijn het niet uitsluitend de bergen aan de overkant van het meer die

ons weten te charmeren. Vlak voor onze voeten zijn het de minuscule pantoffelplantjes die onze aandacht trekken. In kleurrijke groepjes van een dozijn of meer staan ze samen tussen het lage gras. Het lijken wel kleine, okergele kabouterijtjes van een centimeter of tien, met een witbruin pakketje in de handen, klaar om te leveren. Het was Charles Darwin die het plantje voor het eerst beschreef. Daarom noemen ze het ook *Darwin's slipper*, vanwege zijn gelijkenis met een pantoffeltje.

Guanaco's

Omgeving van Lagunas Melizzas

Maar ook de *mata guanaco* weet ons te bekoren, al is hij van een heel ander kaliber. Grote, ronde struiken zijn het, met een doorsnede van een meter of meer. Het lijkt wel scharlakenrode brem, nu de planten in bloei staan met bloemen die als vurige tongen de hele struik overdekken. En dat is vrij uitzonderlijk, aldus Lorenzo, want ze bloeien slechts tweemaal per jaar gedurende enkele weken. Boffen wij even.

Tussen de [Lagunas Melizzas](#) zetten we onze tocht verder. Zo rijden we het gebied binnen waar in 2011 achttienduizend hectare in

vlammen opging. Kale witgrijze stronken van afgebrande bomen herinneren nog aan die milieuramp. Waarom deze verbrande bomen niet zwart zijn, daar heeft Lorenzo geen verklaring voor.

Pal langs het water van [Lago Pehoé](#) gaat het nu snel zuidwaarts. Gaandeweg wordt het landschap minder indrukwekkend. Dat wolken beetje bij beetje het uitspannel innemen, stoort ons niet eens. Het is duidelijk dat we het park aan het verlaten zijn. Kort voor half vijf is dat een feit, na het oversteken van de Río Serrano.

Cordero al palo – Opspannen van het gevilde lam

Kruiden

Arbeidsintensieve bereiding

Even klimmen we nog naar [Mirador Río Serrano](#) net buiten het park. Beneden meandert de Río Serrano breed door de vlakte. Hier en daar is ze zelfs buiten haar oevers getreden. Ze heeft dan ook een groot debiet te verwerken gekregen, want ze watert de hele Cordillera del Paine af naar Última Esperanza.

Tweemaal per jaar zwemmen chinookzalmen deze rivier op om er kuit te schieten. Momenteel zijn dat de lichtere exemplaren van 12 tot 15 kg, pas in januari zullen de zware jongens arriveren – 20 tot 25 kg.

In de verte wijst Lorenzo ons hotel aan in een weidse haarspeldbocht van de rivier. Daar arriveren we net voor vijf uur.

Een kok heeft er net de bereiding van een *cordero al palo* aangevat. Meticuleus spant

Torres del Paine – Avondzon

hij een gevild lam op een dubbel ijzeren kruis. Dat plaatst hij als een soort vlaggenstok boven een vuur in open lucht om het langzaam te laten garen. Twee uur lang zal hij persoonlijk over de bereiding waken. Geregeld zal hij het lam een beetje draaien, de hoek van de stok een tikkeltje wijzigen, wat water over het vlees gieten, toezien dat het vet netjes over het vlees afdruipt. Een bereiding die veel toewijding, maar ook veel tijd vergt – in aanmerking genomen dat het hier slechts om één ingrediënt van een maaltijd gaat. Zo deden de gauchos het nu eenmaal in de steppe.

[Top](#)

Donderdag 9 november | Torres del Paine NP

Aan onze mazzel lijkt maar geen einde te komen. Genereus spreidt de ochtendzon haar warme gloed over de Torres del Paine. Een heerlijk ontwakken is het, met dat tafereel in je achtertuin en een blauwe lucht aan de horizon.

Amper zijn we vertrokken, of het perfecte kiekje daagt op

Amper zijn we vertrokken, of het perfecte kiekje daagt op. Volmaakt rimpelloos, zo ligt het water van Lago del Toro er in het windstille decor van [Puente Weber](#) bij. Bijna over zijn volle breedte ziet de glorieuze Cordillera del Paine zich erin weerspiegeld. Geen van de drie toppers ontbreekt op dit appel – niet alleen de *torres* en de *cerro* staan prominent te schitteren, maar ook de *cuernos* waar we straks van dichtbij kennis mee zullen maken.

Niet zonder moeite rukken we ons van het idyllische plaatje los en zetten onze tocht over de boorden van Lago Pehoé voort. Gauw wipt Lorenzo in de [Parrilla Lago Pehoé](#) binnen om voor de lunch af te spreken.

Even later is het weer prijs. Vanaf een hoogte kijken we op het beeldige [Isla](#)

Puente Weber – Cordillera del Paine, Lago del Toro

Notro in Lago Pehoe neer. Op het eilandje voegt de gele *paramela* zijn eigen kleuraccent aan het decor toe. Ook rondom ons staat de welriekende lathyrus in een weelderige bloei. Pronkerwt wordt de paars-witte bloem ook wel eens genoemd. Aan de overkant rijzen de *cerro* en de *cuernos* boven het water uit.

Een voetgangersbruggetje verbindt het eilandje met de oever. Want op dat eilandje is Hosteria Pehoe gevestigd. Het staat er al sedert 1949, nog

voor het nationaal park opgericht werd. Dat verklaart meteen zijn aanwezigheid in het hart van dit park, want sedertdien mogen er geen hotels meer gebouwd worden.

El secreto más oculto de Torres del Paine noemen ze zich, *het best bewaarde geheim van Torres del Paine*. In de praktijk lijkt het met dat occulte nogal mee te vallen. Vrijwel niemand kan het park binnenrijden

zonder tegen het hotel aan te kijken. En het te fotograferen.

*Wilde bloemen zijn er te kust
en te keur langs het pad. En
veelal staan ze in bloei*

Zoetjesaan lijkt aan onze boerenchance een einde te komen. De bewolking rukt op, maar de Cordillera blijft zich voluit in de gulle zon koesteren. Wind is er niet. Toch heeft Lorenzo ons op het hart gedrukt iets warm mee te nemen – met Patagonië weet je maar nooit.

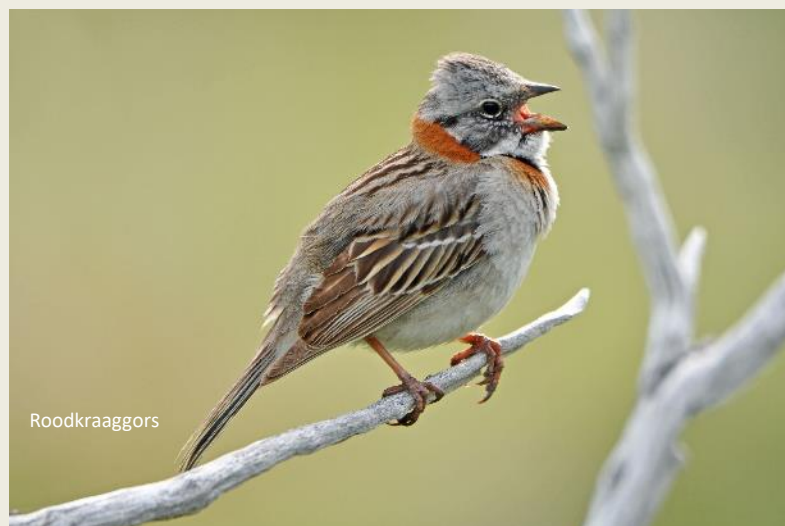
Een korte wandeling brengt ons bij de Salto Grande. Met veel gedruis stort het azuurblauwe water van de Río Paine er zich over een hoogte van 65 m naar beneden. Seconde na seconde stroomt hier honderd kubieke meter water door een smalle kloof. Toch zal

dit kolkende water een tiental kilometer stroomafwaarts voldoende tot rust gekomen zijn om het rimpelloze spiegelloppervlak bij Puente Weber te creëren.

We zetten onze wandeling voort naar de Mirador Los Cuernos. Een tochtje van vier kilometer wordt dat door een overweldigend decor. Medium, zo omschrijven ze de moeilijkheidsgraad van de wandeling, omdat het er hard kan waaien. Maar momenteel is er geen wind. Dat wordt dus een makkie.

Voortdurend priemt de zon door de lichte bewolking. Wilde bloemen zijn er te kust en te keur langs het pad. En veelal staan ze in bloei – de scharlakenrode Chileense vuurstruiken, de paarswitte pronkerwten, de gele calafatestruiken, de bleekgele inheemse anemonen op hun lange stelen, ... Jammer genoeg zijn er ook de vele witgrijze boomstronken die ons aan de brand herinneren,

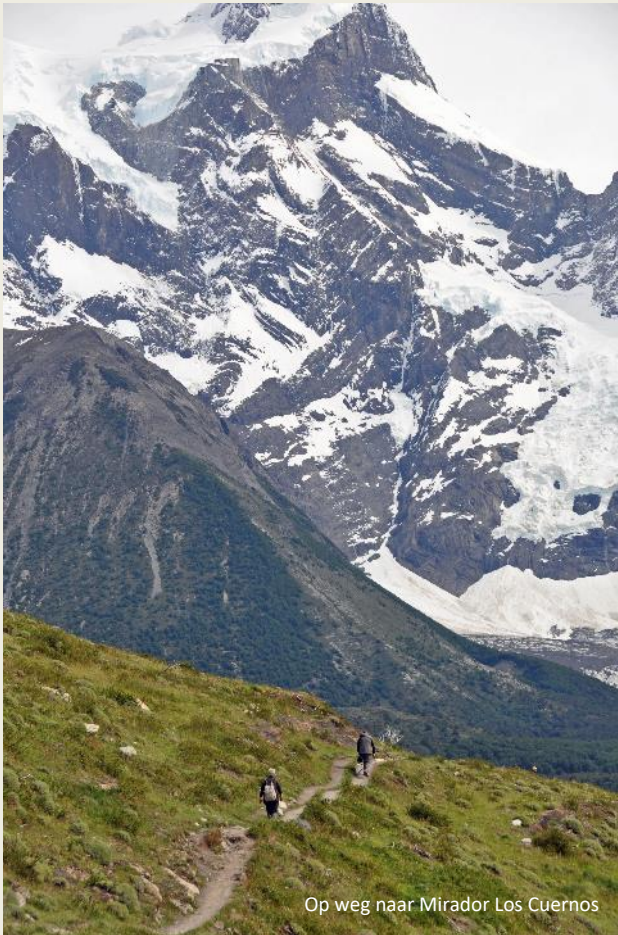
Roodkraaggors

Magelhaengans (m)

Grote weidespreeuw (m)

Op weg naar Mirador Los Cuernos

hun dode takken bijna als een jammerklacht ten hemel geheven.

Een vreemde eend in de bijt is de *phacelia*. Met haar witte bloemen in trosjes op een uitwaaiierende stengel en meeldraden die daar ver bovenuit steken, lijkt ze wel op een harige witte rups. *Hierba de la cuncuna* noemen ze de plant daarom ook wel eens – *rupsgras*.

Aan onze aanwezigheid stoort een roodkraaggors zich niet, van mensen kijkt hij niet meer op. In zijn nek heeft hij een fraaie roodbruine kraag. Liefst van al zit deze zangvogel rustig op een tak, maar voor zijn lunch moet hij noodgedwongen de grond op, speurend naar zaden en wormen.

Al zingen alle mannetjes hetzelfde lied, toch zijn er minieme verschillen die hun herkomst verraden. Een soort van dialecten dus. Kuikens zullen van meet af aan het dialect van hun groep imiteren. Wijfjes kunnen zo vaststellen tot welke bevolkingsgroep het mannetje behoort. Wellicht draagt dat bij tot de genetische diversiteit van de soort.

Maar het zijn natuurlijk de *cuernos* die de show stelen. Steeds dichterbij komen we ze, steeds hoger torenen ze boven ons uit. Als we uiteindelijk Mirador Los Cuernos op de oever van Lago Nordenskjöld bereiken, zijn we er nog altijd ruim vijf kilometer van verwijderd. Maar dat doet niets af aan hun

Cerro Paine Grande (links), Lago Nordenskjöld, Los Cuernos (rechts)

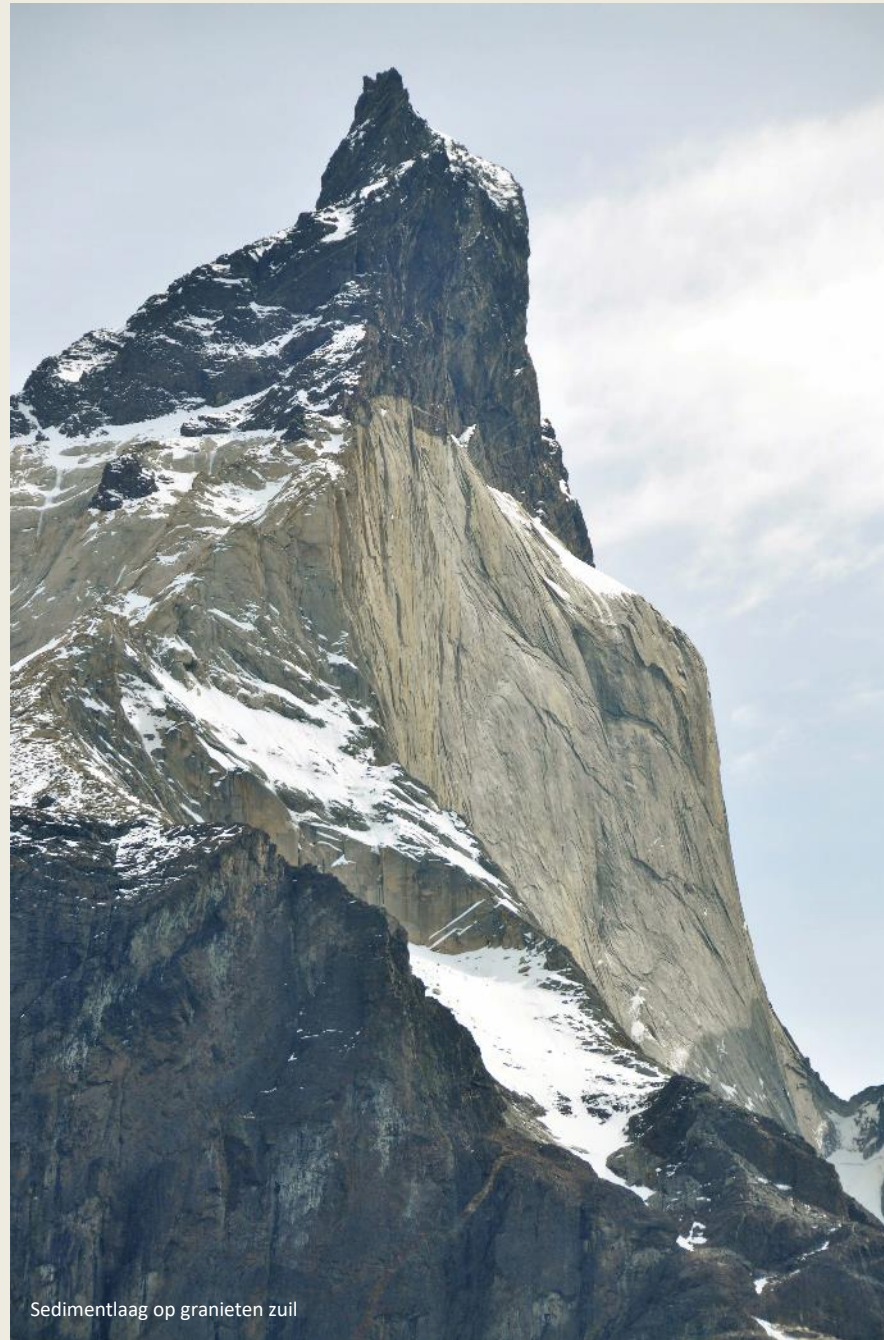
Calafate

Hierba de la cuncuna of rupsgas

Mirador Los Cuernos

Sedimentlaag op granieten zuil

grootseheid. En links draagt de indrukwekkende Cerro Paine Grande zijn steentje bij aan het decor.

De *cuernos* zijn de *torres* niet, beklemtoont Lorenzo – *hoorns* zijn geen *torens*. Meteen valt ons de donkere sedimentlaag boven op de bleke granieten zuilen op. Haarscherp is de lijn die de overgang tussen sediment en graniet markeert.

Sediment op de top van een granieten piek? Dat is de wereld op zijn kop. Letterlijk. Toch is het wel degelijk sediment dat zich daarboven bevindt, en geen basalt of zo. Dat blijkt onder meer uit de ammonieten die men er heeft aangetroffen. Ooit moet dat sediment dus deel uitgemaakt hebben van een zeebodem. Dat die zeebodem zich nu 2 600 m hoog bevindt, heeft uiteraard met de opwaartse beweging van de Andes te maken.

Sediment op de top van een granieten piek? Dat is de wereld op zijn kop. Letterlijk

Plots trekt een dof, rommelend geluid in de verte onze aandacht. Een sneeuwlawaïne, glimlacht Lorenzo. Onverstoorbaar zet hij zijn geologisch betoog voort. Dat erosie er nog steeds niet in geslaagd is met die sedimentlaag komaf te maken, is weer een ander verhaal. Het hete magma dat indertijd naar boven welde, stelde niet meteen. Zo sterk heeft het de bovenliggende sedimentlaag verhit, dat die als het ware gebakken werd – met

ammonieten en al. Het sediment werd rotsachtig en was veel beter tegen erosie bestand.

Overdonderd door het grandioze landschap en zijn geschiedenis, keren we naar de bus terug. Naast het pad is een haremgroep guanaco's opgedoken. Het mannetje heeft er

goesting in, zoveel is duidelijk. Maar het wijfje niet. Meermaals poeiert ze hem af. Uiteindelijk lukt het hem toch. Genoeglijk doet hij zijn ding, de lange oren plat in zijn nek van puur welbehagen.

Intussen heeft de zon Salto Grande in het vizier gekregen. Haar gulle stralen schilderen

een feeërieke regenboog in de nevels boven de waterval. Aan de overkant zit een reuzenbootend wat te zonnen. Vier tot vijf kilogram kan ze wegen. Eens volwassen, heeft ze geen roofdieren meer te duchten. Gelukkig maar, want vliegen kan ze niet, daar is haar

lichaam met die kleine vleugels te zwaar voor.

*Het mannetje heeft er goesting in.
Maar het wijfje niet. Meermaals
poeiert ze hem af*

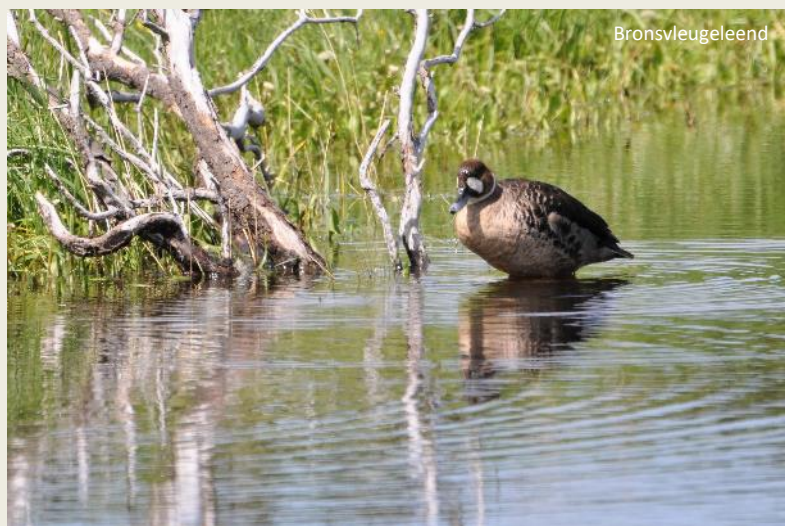

Salto Grande

Verderop in een lagune nemen we een bronsvleugeleend waar. De grappige witte vlek onder haar oog maakt haar vlot herkenbaar. Brilleend wordt ze daarom ook wel eens genoemd. Ze voedt zich vooral met planten, maar lust ook wel eens een insect of een kikkerlarve.

Een grote weidespreeuw zit met zijn rode borst op een

Bronsleugeleend

paal te pronken. Een mannetje is het, het wijfje zal wel ergens aan de slag zijn om voedsel te vergaren voor het nest.

Met de Greygletsjer is het niet zo best gesteld

stroomopwaarts langs de Río Grey naar de gelijknamige gletsjer op zoek gaan. Want al vele jaren krimpt hij met een ontstellende snelheid van gemiddeld tweehonderd meter per jaar.

Er zijn zelfs al twee nunataks zichtbaar, voegt

Eindmorene van de Greygletsjer, Cordillera del Paine

Even wippen we bij Parrilla Lago Pehoé binnen voor een lunchbuffet. Het gaat er opvallend vlot en vriendelijk aan toe. Dan zijn we weer de hort op.

Met de Greygletsjer is het niet zo best gesteld, start Lorenzo zijn verhaal, terwijl we

hij eraan toe – alsof dat de ultieme vernedering is voor een gletsjer die zichzelf respecteert. Een nunatak, dat is het woord dat de Inuit gebruiken voor een stuk rots dat in een gletsjer of een ijsveld zichtbaar is.

Klokslag drie uur dropt Gustavo ons bij het

Ranger Station van Río Grey. Amper twee weken geleden is de cafetaria in gebruik genomen – een eigentijdse constructie, discreet in de natuur ingebed.

Nu gaat het te voet verder. Een hangbrug brengt ons naar de overkant van de rivier. Door een woud van grote, zware schijnbeuken zakken we naar de rivier af. Sommige bomen zijn afgestorven. Niet door brand of ziekte, maar gewoon van ouderdom, stelt Lorenzo ons gerust.

Vaak hangt het spookachtige baardmos er aan de takken. Een symbiose is dat eigenlijk tussen een schimmel en een alg. Het is immers de schimmel die voor de groei instaat, terwijl de algen zich om het verzamelen en het stockeren van water bekommeren. Hoe meer dergelijke korstmossen in het woud aanwezig zijn, des te zuiverder de lucht is.

*Het achterste van zijn tong
laat deze gletsjer niet zien*

Aan de bosrand opent het pad zich naar een immense kiezelvlakte. De eindmorene van de gletsjer is dit. Terstond voelen we de koele wind

Lago Grey, Greygletsjer

langs onze wangen strijken. Een extra laagje kleding zouden we nodig hebben, had Lorenzo daarstraks gezegd. Dat blijkt te kloppen ook. Want op de zon moeten we niet meer rekenen. Die wordt door een dichte, grijze wolkenmassa afgeblokt.

Op zeer korte tijd is het dicht bewolkt en winterig geworden. Zo gaat dat in Patagonië. Dat wisten we wel, maar met al dat mooie weer van de afgelopen dagen waren we dat scenario een beetje uit het oog verloren.

In de verte drijven tientallen blauwwitte ijsbergen in het water. Een natuurlijke dijk van kiezelstenen houdt het gletsjerwater van [Lago Grey](#) in toom. Daarboven torent de Cordillera del Paine in al zijn pracht. De *cuernos*, de *torres* en de *cerro*, alle drie zijn ze van de partij. Dat ziet er veelbelovend uit. Al is er van de gletsjer voorlopig nog niets te zien.

Door de kiezelstenen trekken we naar de dijk. Met elke stap die we zetten, daalt de

temperatuur, zo lijkt het wel. Op de metershoge dijk kijken we over de omgeving uit. Van tussen de ijsbergen komt ons een striemende wind tegemoet. Maar de gletsjer blijft zich koppig verstoppen achter de wanden van de vallei die hij zelf uitgeschuurd heeft.

Dat er zoveel ijsbergen losgekomen zijn, heeft vooral met de felle regens van vorige week te maken. Doelloos drijven ze in het zeshonderd meter diepe meer rond, want ze kunnen nergens heen. Río Grey is immers bij verre niet diep genoeg om deze gevaartes naar Última Esperanza af te voeren. Ijsbergen die het tegen beter weten in toch geprobeerd hebben, zitten vast bij het begin van de rivier.

Hoe groot sommige van deze wondermooie kolossen ook mogen zijn – de grootste is vier- tot vijfmaal zo lang als

de zeilboot waarmee Lorenzo hier enkele dagen geleden rondvoer – een roemloos einde zit er voor hun beslist aan te komen. Daar zullen zon en regen wel voor zorgen. Zonder enig mededogen.

Naarmate we over de dijk vorderen, komt de gletsjer nu toch geleidelijk vanachter de heuvelrand tevoorschijn. Willen we hem in zijn volle glorie bewonderen, dan zullen we naar [Mirador Lago Grey](#) moeten

Cordillera del Paine, Lago Grey, Chileense vuurstruik

klimmen, op een eiland pal tegenover de gletsjer.

Met elke stap die we zetten, daalt de temperatuur, zo lijkt het wel

Een comfortabel pad voert ons omhoog. Toch wordt het een afknappertje, het zicht op de gletsjer. Veertien kilometer hiervandaan ligt hij. Dat is zelfs nog ietsje dichterbij dan de Upsalagletsjer vorige week in Los Glaciares. Maar het zijn de wolken en de nevels

die een domper op onze verwachtingen zetten. Het achterste van zijn tong laat deze gletsjer niet zien. Pablo's wijze woorden indachtig, hadden we het moeten weten – daarboven sneeuwt het nu eenmaal zeer vaak.

Ook boven de Cordillera del Paine hebben grijze wolken zich inmiddels samengetrokken. Toch blijft het een fascinerend beeld – de donkerblauwe, met sneeuw bedekte pie-

ken, de blauwwitte ijsbergen in het grijze water, de vlammeende, scharlakenrode vuurstruiken in de voorgrond.

In de kiezelvlakte lopen een koppeltje magelhaengansen en een koppeltje grijskopganzen wat te scharrelen. Ze leggen elkaar niets in de weg, het zijn zelfs verre verwanten van elkaar.

Prachtige vogels zijn het, die grijskopganzen, met hun kastanjebruine hals en hun witte

buik met een voornaam zwart streepje. Niet alleen met de magelhaengansen zijn ze nauw verwant, ook met de kelpgansen. Maar zwemmen is hun ding niet. Liever houden ze zich in hooggelegen, vochtige bosgebieden op.

Op de terugweg begint het zowaar te regenen. Hoog tijd dus om naar andere oorden te vertrekken. Dat gebeurt morgen reeds. Ontiegelijk vroeg zelfs.

[Top](#)

Jaak Palmans

© 2018

Lees het vervolg in (6/7)

[Demonen in de sneeuw](#)

